

Govor ob otvoritvi razstave akademika Andreja Jemca Vse, kar je ... v galeriji AS 19. junija 2019 ob 19. uri

Razstava akademika Andreja Jemca zajema izbor umetnikovih akrilnih slik iz let 2018 in 2019, torej iz najnovejših dni, ko slikar že lep čas radostno doživlja izrazit in sklenjen ustvarjalni razmah. Vehementni zamah njegove slikarske poteze vedno znova odločno kroji in usmerja v likovna prostranstva utripanje njegovih intenzivnih barv; sožitje obojega – barve in poteze – pa v energično vzpostavljenih razmerjih, ki jih vodi nezmotljiv kompozicijski instinkt, ustvarja poetične ali bolj dramatične likovne učinke, kot najbolj avtentičen izraz umetnikovih čustvenih stanj, a tudi razmišljanj in spoznanj.

Barvo kot nosilko takih Jemčevih čustvenih razponov na razstavi doživljamo v vseh diapazonih in kot taka utripa celo v nekaterih naslovih njegovih slik. V njih sta najpogosteje zajeti sinjina in sončna luč Mediterana, prepolna razigranosti in doživljanja življenjskega veselja, najbolj vitalistično zgoščenega v slikarjevi *Odi radosti* – do kraja radoživi podobi *Vrtovi sreče*; navzoča pa je tudi skrivnostnost kozmičnih daljav, v katerih je svetloba sij oddaljenih planetov in energije s poti neznanih zvezd.

Ognjevit rdeča na Jemčevih slikah žari kot požar strasti in se spet v bolj zamolklih harmonijah utrne v spomin na barvitost srednjeveških fresk, v svojih prelivi in odtenkih pa barve žive tudi kot prostranstva zračne atmosfere ali pretakanja vodnih globin, kot kompaktne prevodnice energij ali kot prosojne opne, v katerih umetnikove geste vnašajo življenje, ki ga usmerja slikarjeva duhovna energičnost, zanos ali meditacija. Razmah takih vzgibov se na njegovih slikah razkriva kot kompozicijsko eminentna poteza, kot splet širokih arhitekturnih fragmentov, ki so hkrati celovita zgradba monumentalnih kompozicijskih nosilcev, ali kot krhek preblisk slikovitih in nežnejših tresljajev, ki se razpršijo po platnu kot sled dirigentsko sproščenega zamaha ali kot polet sončnega ali cvetnega prahu in migetanje travnih bilk. Vse na takih slikah je v svoji ubranosti vzpostavljeno kot za bežno minljiv hip, a je vendar trajno in živo utripa tudi v svoji nepremičnosti. Gledalčev pogled sledi potezam kot poletavanju metulja – umetnik nam z naslovom kakšnega izmed takih del prišepne, da je skrivnost slike v sami potezi – in si odpočije v celovitem učinku, v sinergiji vseh elementov na sliki, ki zajame bistvo tega, kar ustvarjalec občuti in dojame: na primer sijaj sončnega dne, globino nebesne modrine ali zeleno-moder zračni piš.

Kot likovni filozof, ki je nekoč kot oblikovne triade preverjal temeljne geometrijske oblike – kvadrat, krog in trikotnik –, si je slikar tokrat zamislil tudi triade barv, kompozicije treh zanj najznačilnejših barvnih sklopov, med katerimi prevladuje zdaj modra in spet drugič rdeča in rumena; vse pa mu oživlja svetloba, ki slikarja navdaja z vedno novim optimizmom. Le zavest o skrivnosti neznanega nam kozmosa se mu potaplja v črnino, vendar pa umetnik v njem občuti in s prameni bele luči zasleduje tudi nenehen kozmični direndaj; v svoji odprtosti za življenje in za vse na svetu pa bi v slike najraje zajel kar vse, kar je, in to vse lahko v naslovu slike izenači tudi svojo domovino, ki jo sicer simbolizira valovita slovenska zelenina, a kot domovanje človeštva tudi migetanje stvarstva v kozmosu.

Take nefiguralne umetnikove podobe so tudi v redkobesednosti abstraktnih likovnih elementov lahko docela panoramske, tako kot starodavne, z vsemi nadrobnostmi izslikane pokrajine, le da so spremenjene v brezpredmetno migetanje samih barv in oblik, strnjenih v prosojno barvno preprogo, ki je tudi v svoji monumentalnosti lahko videti predvsem kot mogočna skica, usmerjena zgolj na bistvo; ali pa so osredotočene na v barvnem prostranstvu razprostrte detajle ali na pismenke spominjajoča znamenja, na v eno samo potezo zgoščene sumarne gradnike slike ali na skladje gest, ki utelešajo življenjski princip, neuničljivo arhitektoniko ali nenaden preblisk, pa tudi le dinamiko poteze kot znanilke umetnikovega osebnega rokopisa, iz katerega pri slikarju Andreju Jemcu venomer vse izhaja.

Ta sklenjena poteza je v bistvu nosilka Jemčeve likovne pisave, s katero slikar zaobjema in izslikuje vsa stanja sveta in tudi vsa svoja notranja občutja, jo s spevno blagozvočnostjo ali bolj ekspresivno ostrino vedno na novo izpeljuje ali v barvni gladini kot pilote zagozdi v mogočna znamenja obstanka, ki s samo energičnostjo umetnikovega zamaha oznanjajo in potrjujejo svoj življenjski trenutek in obstoj kot slikarjev »stati in obstati«.

Taka pisava je forma mentis umetnikovega likovnega jezika in kot nosilno izrazilo v njegovem ustvarjanju njegov temeljni ustvarjalni jezik, dinamični nosilec slikarjeve likovne besede in osebne dikcije, s katerim skuša umetnik izraziti svet v sebi in sebe v njem. Na natisnjem vabilu k razstavi je akademik pesnik Niko Grafenauer prav to izrazil z naslednjimi besedami: »Andrej Jemec je slikar modernistične smeri in večni iskalec samega sebe

oziroma sebe znotraj sveta.« Šele ko se tej Jemčevi osebni pisavi privadimo, lahko gledalci, tudi če se ne opiramo na usmerjevalne naslove njegovih slik, skozi resnično razberemo ves njegov notranji svet, njega samega znotraj sveta, njegovo dojetje sugestivnosti narave in dnevnih ter letnih časov, na primer *Vedrina oktobrskega dopoldneva*, pa tudi vse njegovo občutljivo odzivanje na nemirno dogajanje v svetu, ki ga umetnik vznemirjeno in zaskrbljeno spremlja, a vendar ostaja optimist.

Prav to izrazito ponotranjeno in skrajno senzibilno ustvarjalno odzivanje na vse, kar človeka zadeva, je za Andreja Jemca vse bolj značilno, saj slikar svoje reagiranje na vse na svetu sproti spreminja, dobesedno pretaplja v svoj barviti slikarski jezik. Na vabilu za to razstavo mi je pripisal, da se le zato, ker jo je prav tedaj postavljaj, ni mogel udeležiti posveta na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti o jezikovni samozavesti, ki je v tem času za nas izjemnega pomena, in dodal, da je kar neverjetno, kako so se mu v zadnjem času zgostile stvari, ki mu jih narekujejo slike in vse v zvezi z jezikom. Že iz tega pa je razvidno, kako so mu slike v resnici narekovane in kako umetnik v bistvu enači besedni in svoj likovni jezik; samo besedo, kot je bila oznanjena na svetopisemskem začetku, pa mu pomeni svetloba – luč, ki mu oživlja barve in ki se je že na njegovih prvih osebno razpoznavnih delih slikovito prebijala skozi prepreženost abstrahirano naslikane temine gozdnega vejevja.

Četudi je Andrej Jemec v svojem intimnem bistvu poetičen lirik, se je v izpričani dojemljivosti tudi za izraziteje dramatične učinke v svojem dosedanem delu izrazito prizadeto, ne deklarativno, ampak izrecno ustvarjalno, odzval na grozote 20. stoletja, in je zato na sliki *Sledi nasilja je zabrisal čas* upodobil temino s križi. Na nevarnosti sedanosti se je odzval s sliko *Oblaki dima; Evropi gori pod nogami*, ki jo je mogoče dojeti malone kot preroško napoved nedavnega požara v pariški notredamski katedrali in hkrati kot ustvarjalno metaforo našega celotnega časa, dosledno izraženo le z abstraktnimi likovnimi sredstvi. Ta sredstva pa intenzivno učinkujejo v izraznosti svojih barv in tudi naplastenih struktur hkrati močno živo in konkretno, kot bi na slikah ponekod govorila sama snov, nam silila v oči zemlja zasutih grobov in brezen ali bi na njih plamenel ali tlel resničen ogenj. Na sliki *V znamenju prihodnosti* pa je umetnik črno barvo soočil z naravno zeleno in duhovno vijolično ter spet drugod v spletu mračnega slikovnega tkiva s silhueto in poimenovanjem slike označil, da ostaja v središču vsega človek, ki pa je le krhek del v celotnem tkivu stvarstva.

Umetnika Andreja Jemca ustvarjalno ves čas spodbuja doživljanje narave, sprva posebno njenih svetlobnih kontrastov, a je ne glede na tako bolj izsanjano kot realno motivno izhodišče postal že pred več kot petdesetimi leti v likovnih prijemih abstrakten slikar, izrazit mojster gestualne ustvarjalnosti, ki jo poganja krčevit linijski zamah, sčasoma pa se je razživel še kot eminenten kolorist. Taka njegova od barvitega preobila do oblikovnega asketizma v sočnem koloritu dozorela umetnost pa je rezultat vseh življenjskih izkušenj in študijskih premen in analiz, ki se jim je slikar v življenju posvečal, od zgodnjih kubističnih razčlemb do monokromnega barvnega stopnjevanja zaokroženih oblik, pa četudi so lahko njegove slike v svoji sunkovitosti in prebliskih videti kot nenadne muzikalne improvizacije ali celo monumentalizirane dinamične skice, ki pa so docela pretehtane, tako da vselej stoje na svojem mestu in nas hlastno ogovarjajo z energičnostjo svoje barvne žarilnosti in pomenske intenzitete.

Na tovrstnih osnovah se lahko umetnik danes prepušča le iniciacijskemu navdihu oziroma nareku ali trenutnemu impulzu, ki mu ga izreka stvarjalni notranji klic, in tudi pod naraščajočo pezo let, pred letošnjim novembrskim jubilejem, ki ga bo pospremila slikarjeva monografija, mladostno ustvarja z vse bolj stopnjevano energijo. V svoje barvne preplete zajema z energično potezo požare, tolmane, nebo in oceane, življenje in vse v njem, naravo, čustva in spoznanja; vse to pa počne na izrazito svoj in izvorno osebni način, ki je že na prvi pogled izrazito Jemčev. Jemčevim slikam je potrebno prisluhniti in njegovi pisavi slediti z dojemljivostjo intuicije in srca. Njegove slike se dogajajo v ritmični prisotnosti in muzikalni likovni govorici in zvenijo tudi v spokojnem molku in v mnogočem, tako v barvitosti kot ritmični in melodijah oblik in potez, spominjajo celo na naslikano glasbo. Tako ubranemu umetniku se vse na platnih povezuje in pretaplja v kristalno lepoto, skozi aluzije njegovih barv pa vse bolj slutimo tudi poduhovljeno vsebino, sublimirano v simfonične pesnitve in prelito v barvne speve, kakršnim je umetnik prvič prisluhnil že v izsanjani naravi, v kateri vse zveni in vibrira ter cvrči, prav kot impulzivna glasba.

Zato se nam lahko celo zazdi, da se tudi Andrej Jemec, tako kot nekoč mladi Jean-Cristophe Romain Rolland, še vedno sprehaja skozi svet kot otrok »po hosti zvokov in čuti okoli sebe na tisoče neznanjih sil, ki prežijo druga na drugo ter ga kličejo, da bi ga pobožale ali pa pogoltnile ...« A se jim s svojo ustvarjalno impulzivnostjo predaja,

tako da jih ukroti in obvlada, ko svoj pogled spreminja v barvno glasbo in kot »svobodna duša drvi skozi prostorje kakor polet od zvoka pijanih lastovic, ki švigajo po nebu z ostrimi kriki ...« Pri tem, ko ga navdihujejo »bliskoviti občutki«, pa so njegovi ustvarjalni dosežki »največkrat omejeni na dve, tri poteze in nič več«, ob čemer pisatelj pristavlja, da je to za umetnika dovolj in da njegov ustvarjalni junak »kakor prav mladi ljudje« veruje, »da je ustvaril to, kar je hotel ustvariti v sanjah«.

Milček Komej